

Selvstyrelse paa Forfatningens Grund

Taler
Johan Sverdrup

Dato
4 juli 1882

Sted
Lillestrøm

1 Jeg ønsker at tale nogle Ord til Akershus Amts Vælgere om vor Frihedsarv og vor Virken for Folkets Sag. Den første synes man at ville fornægte, og den anden bekjæmper man med alle de Vaaben, hvorover man er raadig. Ville I høre mig, mine Herrer? (Ja! Ja! Bravo og Haandklap.)

5 Ved egen Kraft gjenvandt det norske Folk sin Selvstændighed, og af egen Magtfulde tog det sin frie Forfatning til Eie. Man priser dette som vore Fædres Størværk med Rette. Det gav os Rang som Nation, og det aabnede for os en fri og folkelig Udviklings Baner. Folkets Skjæbne - mærk det vel! - blev lagt i dets
10 egne Hænder. (Bravo!) Vi vide alle, at den Kaldelse, der udgik til os som Folk, ikke har været forgjæves. Med frie Mænds Selvfølelse kunne [vi] vise tilbage paa et stort Arbeide, som har været til Velsignelse for Fædrelandet. Men det laa i Forholdene selv, at der paa det nye Grundlag var meget at ordne og indrette for de nærmeste Behov, der lagde Beslag paa Tid som paa Evner, og, hvad der var
15 det vigtigere, Folket kunde først efterhaanden tage en politisk Væxt, som satte det istand til med fuld Bevidsthed og klar Erkjendelse at lede Forfatningslivet og føre det mod alle dets store Formaal. (Bravo!)

Det var Vilkaarene, som vare os givne. Eftersom der skede dem Fyldest, var det
20 Folkerepresentationens forfatningsmæssige Pligt i Kraft af eget Initiativ i stedse stigende Grad og paa øget Omraade at fremme Udviklingen, at hævde Folkets Frihed og Ret, at varetage dets Interesser og værne om dets Hæder, saa vist, mine Herrer, som det er sande Ord, at det konstitutionelle Kongedømme under nyere Tiders Forhold i Virkeligheden kun er en Styrelse af Landet ved Landet. (Bravo
25 og Haandklap.)

Vi have sandelig intet til Overflod; men vi have meget at indhente. Derfor maa vi ikke fortrøste os til, hvad Tidernes Gunst allerede kan have skjænket os, men altid erindre, at Fædrenes Gjerning stiller en indtrængende Henvendelse til os

om at virke for, at det Værk, de have grundlagt, fra Slægtled til Slægtled maa udfolde sig kraftigere, rigere og skjønnere. (Bravo!) Det vil være Landets Gavn og Folkets Ære, at vort nationale Liv er betegnet ved uafbrudte Fremskridt. Saa er den Grundlov, hvortil vi have svoret, ikke sandt, mine Herrer, det er til den
35 Grundlov, vi have svoret? (Jo, Jo! Bravo!)

Storthing efter Storthing have indtaget dette Standpunkt. Storthingets Bestræbelser ere gaaede ud paa at opretholde og gennemføre Forfatningen i den Aand, hvori den er given, og saaledes som den forstaaes af det norske Folk og af
40 det omfattes med Kjærlighed. Samtidig har Storthinget i Overensstemmelse med den Opgave, det har sat sig som Repræsentation, søgt at virke for, at hvad det udrettede for Landets Vel maatte fremstille sig saa fyldigt som muligt for Almenheden og erkjendes at være Gavnssager. (Bravo!) Alt det, som er skeet, det er dog kun et Udtryk for, hvad der under mere fremskredne politiske Forhold
45 med Styrke lever og rører sig i Folket, det er et Udslag af dets stigende Indsigt og Kraft. Ethvert nyt Storthingsvalg har derfor været et nyt Tillidsvotum. (Bravo og Haandklap.)

Idet jeg her er ved Grundlovens Forstaaelse, ved Storthingets Standpunkt og
50 Vælgernes Virken, lad mig saa faa Lov til at indflette nogle Ord til nærmere Forklaring. Den Bevægelse i Nationen, af hvilken de senere Storthing have faaet sit Præg, vedvarer fremdeles. Den er tiltaget i Styrke og Omfang, og vi nære den urokkelige Overbevisning, at den har Fremtiden for sig. (Bravo! Bravo! Haandklap.) Den bærer sin Lov i sig og vil være bestemmende for Fædrelandets
55 Skjæbne. (Bravo! Bravo!) Men hermed, mine Herrer, er mit og mine Meningsfællers politiske Hverv givet. Vi maa indsætte al vor Evne og vor hele Kraft paa at grundlægge Folkets Selvstyrelse for alle kommende Tider. (Bravo og Haandklap.) At undlade dette vilde være en stor Pligtforsømmelse og paadrage os et uberegneligt Ansvar. En forstandig og fast ordnet Selvstyrelse paa
60 Forfatningens Grund er det, hvorpaa det for os kommer an, det er Betingelsen og Garantien for en sand og jevn Fremadskriden. Det er umuligt at overvurdere dens Betydning eller maale dens Bærevidde. Den første blandt Englands nulevende Statsmænd, Lederen af dette stolte Folks Politik, har sagt:
«Selvstyrelse er Grundlaget for den engelske Stats Velstand og
65 forfatningsmæssige Trivsel.» Kan jeg fremholde et mere talende Vidnesbyrd? (Nei!)

Paa den Bane, Storthinget har betraadt, er det bleven hindret i sin Virken for

70 Folkets Vel ved Brydninger i vort offentlige Liv, stærkere og mere
gjennemgribende end nogensinde. Det vil være i alles Erindring, at det gennem
en lang Aarrække ved landsvigtige Anliggendes Drøftelse og Afgjørelse har vist
sig, at der raader væsentlig Meningsforskjel mellem Regjeringen og Stortingets
75 Flertal. Det vil ogsaa være Almenheden bekendt, at de Skridt, Stortinget har
taget for at fjerne et saa uheldigt Forhold, ligesaa lidt som Vælgernes gjentagende
tilkjendegivne Vilje, der - lad mig sige det - i Lande, hvor Forfatningen og
Æreshensyn respekteres, er afgjørende Dom (Bravo!), har formaaet at fremkalde
en bedre Tingenes Tilstand. Saa megen Agtelse, mine Herrer, har hans
Majestæts Raad havt for det norske Folks Tanker, Følelse og Vilje! De have ikke
80 veiet saa meget som en eneste Statsraadstaburet. (Bravo! Bravo!)

Jeg pligter strax at tilføie, at det er blevet værre end før. Tidligere var der en
Mulighed for, at de af Statsraadet fastholdte Anskuelser om Statssager blot
næredes af et - hvad skal jeg sige - saaledes for Leiligheden sammensanket
85 collegium politicum. (Bravo! Bravo!) Men nu skjønner man, at Anskuelserne
ere voxede op til et System med udhamrede Konsekvenser, der alle bærer
Regjeringens Stempel og derfor cirkulerer mellem de «oplyste» i Nationen som
Kongens Mynt, som man siger. (Latter og Bifald.) Om Gehalten spørges der
ikke. (Latter.) Det skulde heller ikke være uden Fare; thi det er nu engang saa, at
90 det, som er slaaet til en Øre, bliver aldrig en Krone. (Stormende Bifald.)

Men tilbage til Systemet! Jeg vil ikke bruge Billeder, ellers vilde jeg sige: det er
den magreste Ganger, som en Riddersmand nogensinde har bestegt for at
svinge en Lanse. (Stor Munterhed.) Jeg vil da blot betone, at Systemet er der, og
95 at det hviler som en stor og hemmende Tyngsel over Landet. Er der nogen, som
endnu tviler, saa vil han, det anser jeg for «ophøiet over al Tvil», ved at læse
hans Majestæt Kongens Tale ved sidste Storthings Slutning opnaa fuld Klarhed
i Sagen.

100 Trontalen er vedtagen i Statsraadet, selvfølgelig altsaa en Statshandling. Efter
Grundlovens 100de Paragraf ere frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og enhver
anden Gjenstand tilladte for enhver. Jeg stoler herpaa, skjønt - hvem ved, hvad
der kunde hænde? Vistnok har jeg ikke bragt i Erfaring, at man har søgt at
bortfortolke § 100, Trykke- og Talefriheds-Paragrafen i Grundloven. Men jeg
105 gjentager: hvem ved, hvad der kan hænde? Havde man det i sin Magt at standse
alle Penne og lukke alle Munde i dette Land, der kunde blive ubehagelige, saa
var man i Besiddelse af et absolut Veto, som ingenlunde var at foragte. (Megen

Munterhed.) Det vilde gaa selv Vetoet i Grundlovssager en høi Gang, mener jeg.

110 Det er jo sagt af en stor Mand i et stort og frit Land, og, jeg tror, med Rette: tag alle vore Institutioner, som vi elske, fra os, men lad os beholde Tale- og Skrivefrihed, og vi have alle Institutioner igjen om føie Tid! (Ja, Ja! Bravo!)

Jeg tør da trøstig udtale, at, efter at Trontalen er holdt, maa vor Stilling ligge
115 fuldt udfoldet for Almenheden. Talen indeholder ingen Udvikling af en Meningsforskjel, der tillader at fæste Tanken ved Udjævning, Forsoning og Samvirken. Nei, den er et Opraab, der skal samle og skille, der sætter dem, mod hvem det er rettet, det store Flertal i Norges Storting og Norges Folk intet andet Vilkaar end Seier eller Underkastelse. (Levende Bifald; «vi skal seire!»). -
120 Underkastelse, det vil sige: Fornægtelse af egen Overbevisning, Underkjendelse af egen Virken og uværdig Prisgiven af det, der staar for os som Folkets dyrebareste Interesser og hvortil vor fædrelandske Følelse drager os med Magt. (Stærkt Bifald.) Den Kjendsgjerning, at en saadan Tale er bleven henvendt til Norges Storting, en Tale, hvori Regjeringen har fundet det fornødent at
125 minde Storthingsrepræsentanterne om sin Ed til Konstitutionen, at advare dem mod at forgaa sig mod Kongemagten og mod at rokke ved Grundvolden for Samfundsordenen, og saa høitidelig kalde til Bistand for Kongen alle oplyste og fædrelandssindede Mænd, denne Kjendsgjerning, mine Herrer, tillader ikke vel nogen anden Forklaring. (Bifald.)

130

Til Overflod har man fra den Side, hvor Talen er bleven modtaget med - det er jo saa, man kalder det - stormende Bifald, faaet se fastslaaet som dens Karakteristik: «Kongen har brændt sine Skibe» (Munterhed), og «Kongen har indtaget en klar og bestemt Stilling, fra hvilken han ikke kan og ikke vil vige».
135 Jeg mener, at dette er forstaaelig Tale. Gjennemgaar man Talen i dens Enkeltheder, finder man intet, der kan danne et Tilknytningspunkt mellem Regjeringen og dem, der vil Folkets Styrelse under hans Majestæts kongelige Præsidium, absolut intet; det er Paastande alene, og jeg vover at tillægge, ubeføiede Paastande. (Stærkt Bifald.) Heller ikke har nogen af dem Nyhedens
140 Interesse; vi kjende dem fra før af, og vi have taget dem med under vore Overveielser. De fleste af os, tør jeg forsikre, ere allerede færdige med dem. (Bravo! «Ja, det ere vi i Sandhed!») Jeg tror derfor, jeg kan fatte mig saa taalelig kort. Her er jo hverken Tid eller Opfordring til at indlade sig paa en indgaaende Drøftelse af de store Samfundsspørgsmaal, der mange Gange have været
145 debatterede i Møder, i Pressen og i Stortinget. Tiltalen, den var kort, og jeg tænker, at Tilsvaret ogsaa gjerne kan være kort. (Bifald.)

Det i Talen, som kunde give Anledning til noget Ordskifte, det er en Udtalelse
150 om Kongens absolute Veto ved Grundlovsforandringer og en Anklage mod
Storthinget, fordi det skal have sat den jevne Udviklings Arbejde tilside under
en Stræben for at indskrænke Kongens Myndighed. Ved Siden heraf er optegnet
nogle Exempler paa Imødekommenhed mod Storthinget fra Regjeringens Side.
Men, siger Regjeringen, og det er meget sandt, denne Imødekommenhed har
155 ikke havt den forønskede Virkning. (Munterhed. «Nei, det var vel saa!»). Ja,
Regjeringen skal have sin Ret, den ogsaa.

Regjeringen fortæller os, at Kongen er alvorlig bekymret (stor Munterhed),
fordi han har maattet erfare - ja, det er jo uhørte Ting - at Storthinget vil gjøre
160 gjældende, at det har Ret til at forandre Grundloven uden Kongens Samtykke
(Munterhed og Bifald), og at Kongen nærer den urokkelige Overbevisning, at
Storthinget her har Uret. (Stor Munterhed.) Kun Kongen og Storthinget i
Forening, heder det, har Magt til at forandre Grundloven. Enhver varm
Tilhænger af Forfatningen og af det konstitutionelle Liv maa med dyb
165 Beklagelse læse disse Ord, ikke mindst af Loyalitetshensyn, af Hensyn mod
Kongen selv. Kongens personlige Overbevisning kan være al Ære værd. Men det
strider mod det konstitutionelle System at opstille den som ubetinget
bestemmende ved vigtige Statsanliggenders Afgjørelse. (Levende Bifald.) Har
Folket tilkjendegivet sin Vilje i lovlige Former og dets Vilje er tilstrækkelig
170 konstateret, f. Ex. ved gjentagne Valg, da er det Kongens Pligt at underordne sin
Overbevisning under Almenviljen. (Stormende Bifald). Dette er ikke en
Fortolkningssag, det er en Nødvendighed for frie Samfunds Bestaaen og Trivsel.
Det er derfor heller ikke andet Kaar, end det der har været og er givet for enhver
Regent i en virkelig konstitutionel Stat. Jeg siger i Forfatningens Navn: Gid de
175 Ord aldrig vare talte! (Bifald.)

Forøvrigt har Regjeringen erfaret mere end det, den har berørt i Talen. Den har
erfaret ikke blot, at Folket fordrer Herredømme over sin Grundlov, men den
har tillige erfaret, at Folket gennem sin Repræsentation ved dens Beslutninger
180 af 17de Marts og 9de juni 1880 have givet vor Grundlov et Tillæg angaaende
Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, og for Nationens Aasyn
har erklæret, at denne Bestemmelse er gjældende Grundlov for Kongeriget
Norge. (Levende Bifald og nifoldigt Hurra for 9de juni.)

185 Jeg tror, og jeg ved, at der er mange, som dele min Tro, at det norske Folk med

ubøielig Fasthed vil holde paa Raadigheden over sin Forfatning. (Ja! ja!) Raadighed over Forfatningen - hvad er det, mine Herrer? Det er ensbetydende med Folkets Selvstændighed, Frihed, Fremgang, Lykke og Ære! (Levende Bifald.) Jeg kan ikke tage en eneste Stavelse af det, jeg netop sagde, tilbage; det er dets Selvstændighed, Frihed, Fremgang, Lykke og Ære! (Langvarigt Bifald.) Jeg kan ikke fatte, jeg forsikrer, jeg kan ikke fatte, at nogen sand Nordmand kan tænke anderledes. (Levende Bifald.) Har jeg Ret til at sige det? (Ja! ja! Langvarigt Bifald.)

Jeg ved ikke saa ganske, hvorledes jeg skal forstaa den Opregning der findes i Talen af fremtrædende Tilfælde, hvor Regjeringen skal have saa venskabeligt imødegaaet Stortinget. Det rimeligste er, at man har villet holde Regjeringens Fremgangsmaade frem som et lysende Forbillede ligeoverfor Stortinget, der skal have forgaaet sig mod Kongens Myndighed og Majestæt. Jeg ved ikke, om Forsamlingen ønsker at se korteligt undersøgt Boniteten af Regjeringens Prøvenumre. (Jo! jo!) De ere ikke mange, og jeg tænker, der ligger hos enhver et saadant Kjendskab til Fremtoningerne i vort offentlige Liv i det sidste Aarti, at jeg ikke behøver at opholde Forsamlingen længe med det, jeg nu vil sige.

Det første, der i den nævnte Retning fremhæves er, at Regjeringen for at imødekomme Stortinget med Hensyn til Forslaget om Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger gjentagende har fremsat Forslag til denne Forandring i Grundloven, og at et saadant Forslag fremdeles er hvilende. Hermed har det nu saadan Sammenhæng: Efter at der i et halvt hundrede Aar var arbeidet paa at faa istand en Grundlovsbestemmelse om den sande Ministeransvarlighed gennem Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger, fik en dertil sigtende Beslutning den overveiende Pluralitet for sig, som kræves i Grundlovssager. Den blev ikke sanktioneret, og det kunde da ikke være Imødekommenhed. Bestemmelsen var tilblevet paa vor vanlige Vis, i Henhold til det, som vi troede, Erfaringen havde vist os ligeoverfor vor grundlovsmæssige Ret, med Hensyntagen til vort Folks Tænkesæt, at al Udvikling skal være jævn, og i Overbevisningen om, at man er paa den sikre Side, naar man siger til det norske Folk: lad os med freidigt Mod betræde den Bane, som Forfatningen aabner for os, men lad os gjøre det som forstandige Mænd, som føle vort Ansvar ligeoverfor Nutid og Fremtid.

Men Imødekommenheden skulde bestaa i det kongelige Forslag. Dette omfattede ikke alene Bestemmelse om Statsraadernes Deltagelse i Stortingets

Forhandlinger, men indeholdt ogsaa Bestemmelse om, at det skulde staa i hans Majestæts Magt at opløse Stortinget, at der skulde være bestemte Pensioner for Statsraaderne, naar de gik af, hvor ilde de end kunde have stelt, og at Stortinget ikke engang skulde have Lov til at fastsætte sine egne Repræsentanters Diæter, 230 men at det skulde være grundlovsbestemt, at disse ikke maatte overstige et tusinde - læg vel Mærke til at jeg bruger Kroner, - et tusinde, fire hundrede og firti Kroner, ikke en Øre mere. Dette Forslag blev selvfølgelig pligtmæssig behandlet af Stortinget, men da det kom til Votering, blev det enstemmig forkastet. (Munterhed.) I Stortinget sad da naturligvis Mænd af alle politiske 235 Anskuelser fra de stiveste Høiremænd til de - er det ikke saa, man pleier at kalde dem - de radikaleste Venstremænd (Bifald og Latter). Men der var ikke en, som fandt, at dette var Imødekommenhed. Man afviste det.

Jeg kan ikke tale for Høiremændenes Vedkommende, men jeg kan tale som en af 240 det Flertal, som de sidste Storting have haft at opvise, Storting efter Storting. Der var to Omstændigheder, som vare absolut bestemmende for os. Den ene var, at hvis man gik ind paa hans Majestæts Forslag, saa vilde der - maaske det var beregnet af Regjeringen, for Regjeringen er undertiden fin, den (Munterhed) - maaske det var beregnet, at der da ikke vilde komme nogen 245 Grundlovsbestemmelse om Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger i Stand i vor Tid. Det kongelige Forslag var omfattende, vidtløftigt, nyt og kunde give Anledning til lange Overveielser. Hvad vilde Følgen være? Det samme som at opgive alt det Arbeide, vi havde haft i over et halvt hundrede Aar, gaa ind paa en Nyordning af Sagen i videre Omfang, som 250 sandsynligvis - og det vilde der vistnok blive sørget for - atter vilde kræve et halvt hundrede Aars Overveielser (Bifald).

Dernæst var der en anden Sag, som var endnu betænkeligere, og det var nemlig den, at enkelt fremsat som dette Forslag var, havde det en Baggrund, hvorfra vi 255 ikke kunde se bort. Regjeringen havde gjentagende udtalt sig for en Omstøbning, kan jeg sige, af Grundloven, en hel Række af Forandringer fra Tokammersystem, Opløsningsret og nedover, og dette var bare det første Skridt, - ligesom, mine Herrer, hvis vi i 1871 vare gaaede ind paa Unionsforslaget, det havde været det første Skridt til Norges Opgaaen i det større Land.

260

Nu, jeg stiller det Spørgsmaal til Herrerne: er den Omstændighed, at dette Forslag blev fremsat, et slaaende Bevis paa Imødekommenhed? (Nei! Nei! Latter). Og at det er fremsat paany, taler i en Retning meget tydelig, nemlig at

265 det, Folket vil, vil man ikke; man vil have det, man selv vil, og det til enhver Pris.

For at imødekomme Storthinget, heder det, har Regjeringen, uanseet de dermed
forbundne Betænkeligheder, Aar efter andet meddelt Samtykke til en
Forlængelse af dets Samvær langt udover den Tid, som ved Indførelse af aarlige
270 Storthing blev forudsat. Ja, i Beslutningen om aarlige Storthing staar der 2
Maaneder, i den gamle Grundlov stod der 3, men paa tidligere Storthing brugte
man at anvende 7-8 indtil ind paa 9 Maaneder, og paa de senere Storthing har
man ikke kunnet klare sig med en Tidsanvendelse af et Par Maaneder. Det var
heller ikke Meningen, at saa skulde ske; ingen fornuftig Mand havde tænkt det.
275 Men Kongen lagde Vægt paa at faa det Korrektiv, der laa i Tidsbestemmelsen,
og det blev ham tilstaaet. Det tænker jeg, var Imødekommenhed, og det uagtet
Forholdene ere saa, at i det selvsamme Grundlovsforslag, jeg nylig nævnte, om
Opløsningsret o. s. v., er af Regjeringen bragt i Forslag, at Storthinget skal være
samlet 4 Maaneder uden hans Majestæts Samtykke! Saa stærkt har den
280 Erkjendelse, jeg paaberaaber, trængt igjennem. Maaske Regjeringen har glemt
dette, da den lod hin Passus indflyde i Trontalen (Munterhed).

Saa kommer man til en Synd, en Mangel paa Imødekommenhed, som jeg skal
svare nogle Ord paa, fordi jeg selv har været med i Legen. Regjeringen siger, at
285 den har maattet nægte sit Samtykke til en Beslutning om, at en
Storthingskomite skulde forblive samlet, efterat Storthinget var opløst, men
tilbød en Ordning af Sagen, der fuldt ud vilde tilfredsstille Kravene paa grundig
Sagsbehandling. Det var da Militærkomiteen, en Komite, som i al Fald i det
sidste Aarti sjelden har staaet høit i Gunst, - men saa har den ogsaa sparet
290 Millioner, mine Herrer, for Nationen (Levende Bifald). Militærkomiteen fik af
Storthinget i Opdrag i Mellemtiden mellem to Storthingsmøder at bearbejde et
ganske overordentligt rigt Stof, der forelaa, nemlig Forslag fra Regjeringen om
Hærordningen, der optog flere tykke Hefter, og Forslag fra Statsrevisor Hjorth
og mig, ligesaa angaaende Hærvæsenet, og jeg maa sige, det var heller ikke
295 kortfattet, jeg bekjender det; jeg har det paa Samvittigheden, det var ikke ganske
kort. Thi der er meget at sige, naar man skal bevirke en stor Vending i et vigtigt
Anliggende, da gaar det ikke an at tale for kort.

Saa fik jeg og de øvrige Medlemmer af Militærkomiteen en vakker Dag en
300 Skrivelse fra vedkommende Departement, hvori det befaledes os at indtræde i en
kongelig Kommission angaaende Militærsagen, forstærket naturligvis med gode
og paalidelige militære Autoriteter, for at der ikke fra først af skulde raade en

født Pluralitet af Radikalere inden Komiteen og ved dens Arbeide (Munterhed).

305 Er det nu Mangel paa Imødekommenhed, at Militærkomiteens arbejdende Medlemmer - for der var tre, som forsvandt, hvor de blev af, skal jeg ikke opholde mig ved (stor Munterhed), men de forsvandt, og der blev 7 arbejdende Medlemmer - at de ikke modtog Hvervet som Medlemmer af den kongelig udnævnte Kommission? De maatte jo da have fornægtet Stortingets Ret til at
310 besørge Forberedelsen af Sager udført paa den Maade, det finder tjenligst, medens det tillodes Regjeringen, at den vilkaarlig, uden at spørge Stortinget, omgjorde en Storthingsbeslutning, gav den en ganske anden Skikkelse og bestemte Betingelserne for de arbejdende Medlemmer helt anderledes end tidligere.

315

Jeg kan ikke lægge Sagen ud her i dens hele Længde, og det behøves ikke, men - hvad der var det vigtigste - da var vor Indstilling ikke længer gaaet umiddelbart til Stortinget. Det var det, man ikke vilde, og det havde man Ret i; thi da den kom til Stortinget i Kraft af vort Arbeide som Medlemmer af

320 Militærkomiteen, saa gik den igjennem. Men et Lovarbeide, der var udarbejdet af en kgl. Kommission, maatte sendes til Regjeringen og siden faa en mellemliggende Behandling, og - hvad man saa ofte siger i det daglige Liv - «naar Tid er vundet, er alt vundet» (Munterhed). Men Militærkomiteen behøvede intet klogt Blik paa Forholdene for at indrette sin Handlemaade. Den
325 behøvede blot at raadspørge sin Pligt som Storthingsmænd og sin Følelse som Mænd (Bifald).

Ja, det er samtlige Beviser paa Imødekommenheden, mine Herrer! Det er samtlige Beviser. De Herrer faa afgjøre, om de virkelig forsvare sin Plads i en
330 Regjeringshenvendelse til Stortinget ved en vigtig og højtidelig Anledning, om det ikke havde været bedre, at man havde forbigaaet den Side af Sagen i Taushed. Thi er der nogen i dette Land, som tviler paa, hvem der har vist Vranghed eller Imødekommenhed, Regjeringen eller Stortinget? Er det ikke saa, at vi Aar efter Aar have seet Beviser paa, at man har gjort al den Modstand
335 mod Stortingets Virksomhed, som lod sig opbyde inden for Forfatningens Enemærker (Jo! Jo!). Til sine Tider har den streift nær nok ind paa disse Enemærkers Grændse.

Ja, jeg har lovet at være kortfattet angaaende disse Beviser paa

340 Imødekommenhed, som ere holdte frem for det norske Folk til Beundring og Efterlevelse. Derimod vil jeg endnu sige et Par Ord om de Ord i Talen, der gaa

ud paa, at Stortinget «ved flere Leiligheter har ladet den jevne Udviklings
Arbeide staa tilside under en Stræben efter at indskrænke den Myndighed, der af
345 Grundloven er henlagt under Kongen».

Den Maade, hvorpaa Stortinget arbeider, maa bestemmes af det selv. Der er
ingen, som kan have tilstrækkeligt Skjøn paa, hvorledes det bør indrette sig for
hurtigst og bedst at fremme Thingbehandlingen, uden Stortinget alene. Dette,
350 tænker jeg, skulde paabyde nogen Forsigtighed med Hensyn til Udtalelser i saa
Maade ved en Anledning som den, da de af mig oplæste Ord faldt. Men det er
en Kapitalfeil ved alle saadanne Paastande, naar der fuldstændig mangler dem
Præmisser, naar man forgjæves leder efter en eneste Anførsel om det, som skulde
have vist sig at berettigede til en slig Udtalelse. Tingen er, at naar Stortinget har
355 optraadt med Alvor paa Folkets Vegne lige overfor Regjeringen, da har det ikke
været dets Mening at indskrænke den Myndighed, der af Grundloven er henlagt
under Kongen. Men det har været dets Tanke og Bestræbelse netop at stille
Kongen i det gunstigste og bedste Forhold til Forfatningen og samle om ham
alle gode Kræfter i vort Land (Levende Bifald). Som disse Ord nu staar, saa skal
360 jeg kun sige: det er værre end en uefterrettelig Paastand, det er slemmere end en
Injurie - det er en stor politisk Feil. (Langvarigt Bifald.)

Jeg vil ikke længer dvæle ved Throntalen. Den har kun Betydning for os, fordi
den bekræfter, at Regjeringen er traadt i en afgjort Modsætning til alle dem, der
365 vil Frihed og Fremadskriden i vort Land, at den har indtaget en Kampstilling,
fra hvilken den ikke vil vige tilbage. Men derfor bør ogsaa denne Tale læses
flittigen af os og alle vore Meningsfæller Landet rundt. Jeg skal sige hvorfor.
Den vækker, den samler, den staalsætter (Bifald) og kalder til Værn om Folkets
høieste Goder de bedste Kræfter, som Norge eier (ustandseligt Bifaldsraab og
370 Haandklap). Vi kunne derfor - saa mener nu jeg - vi kunne derfor egentlig ikke
have noget videre mod det, at Talen, som der siges, i ti Tusinder af Aftryk
spredes rundt om i Landet (Latter og Bifald). Aftrykkene rette til alle Landets
Vælgere den uhørte Tiltale, der blev henvendt til Stortinget. Det er nok at
gjøre i Politik det! Vi faa se, om Affæren bliver brilliant. - Jeg for min Del siger: jo
375 flere Aftryk der flyver ud over Landet med Regjeringens Budskab, desto bedre!
(Levende Bifald). Ja, i Forbigaaende sagt, raader jeg enhver til at anskaffe sig
Talen, hvis han ikke har den før (Latter og Bifald).

Men nok herom! Jeg udbeder mig Tilladelse til at sige min Mening om
380 Stillingens Krav til os. Om Opgaven ere vi enige: Selvstyrelse og paa

Selvstyrelsens Vei Fremskridt i alle Retninger (Levende Bifald). Der maa værnes, befæstes og bygges. Til Erkjendelsen af vor Opgave maa imidlertid slutte sig en klar og bestemt Faststillen af de politiske Formaal, hvis Opnaaelse er Opgavens

385 Løsning, saavidt Hvervet kan betroes os. Visselig vil der fremkomme mange vægtige Bidrag i denne Sag, hvori alle Landets Vælgerdistrikter ere saa dybt interesserede. Men Gjenstanden er høivigtig, og et omhyggeligt Valg maa træffes. Jeg vover derfor at yde mit Bidrag til den. Det hviler paa en ved Erfaring og Eftertanke grundfæstet Overbevisning. (Varme Bifaldsraab).

390 Det første, jeg vil fæste Opmærksomheden ved, det nævner sig selv: Opretholdelsen af Storthingsbeslutningen af 9de juni 1880 (Stormende Bravoraab og Haandklap). Behøver jeg at forklare, hvad det her gjælder om? Tusinder af Gange er det sagt og gjentaget hele Landet rundt. Det gjælder

395 Folkets ufortabelige Ret til at forsvare og selvstændig at gennemføre og udvikle Forfatningen, der hviler paa Folkesuveræniteten og er udgaaet i dens Navn (Stærkt Bifald).

Det er det første og det største. Det gjælder tillige, at man ved Statsraadernes

400 Deltagelse i Storthingets Forhandlinger faar indforlivet i Forfatningen en Institution, der giver Folket gennem dets Repræsentation en bestemmende Indflydelse paa Statsraadets konstitutionelle Holdning, gjør Samvirken mellem Regjeringen og Storthinget institutionel og sikrer for, at kun dygtige og med almen Tillid hædrede Mænd kaldes til Medlemmer af hans Majestæts Raad

405 (Bifald).

Jeg haaber - og jeg anholder om at faa sige: vi haabe en god Løsning af alle de store Spørgsmaal, som Folkets Udviklingsgang har sat og vil sætte paa Dagsordenen; men vi pligte ogsaa strax at sige, at vi her ere ved Fredsvilkaar,

410 hvori intet kan eller maa eftergives (Bifald). Vi kunne ikke modtage nogen anden Fred, end en hæderlig og for Landet heldbringende. Har jeg Ret i det? (Ja! ja! Bravo og Haandklap).

Endnu et stort Forfatningsanliggende fordrer Plads paa ethvert Valgprogram.

415 Jeg sigter til Udvidelse af Stemmeretten saaledes, at alle selvhjulpne Mænd blive valgbare og valgberettigede (Bifald). Jeg har sagt det før, og jeg gjentager det: Selvstyrelsen kan ikke blive til sand Virkelighed, de Institutioner, hvorigjennem den skal virke, faa ikke tilstrækkelig Fasthed og Magtfylde, medmindre alt det, som er myndigt i Folket, bliver medberettiget, medinteresseret, medhandlende

og medansvarligt (Stærkt Bifald). Udvidelse af Stemmeretten er en Retfærdighedshandling og - det bør ikke tiltale os mindst - en Magtudfoldelse af det folkelige (Levende Bifald).

425 En sammenfattende Tanke. Have vi aarlige Storting, en til alle selvhjulpne Mænd udvidet Stemmeret og sand Ministeransvarlighed ved Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger, da er Veien aabnet for alle Fremskridt i politisk, social og økonomisk Henseende, som vi ifølge vor Stilling og vor Evne kunne eftertrægte (Bifald). Den Slægt, som kan se vor Forfatning kronet med
430 disse Institutioner, dens Gjerning vil, som det staar i Sagaen, «mindes, saa længe Landet er bebygget» (Levende Bifald)

Trods Grundlovens Bud om almindelig Værnepligt have vi endnu den Dag idag intet Landsforsvar, der fyldestgør den Tanke, hvorpaa Budet hviler. Der kan
435 ikke længer drives Udsættelsespolitik med denne landsvigtige Sag. For vor egen Skyld og af Hensyn til vor Pligt overfor Broderfolket maa vi skabe os en stærk Hær, et Folk i Vaaben. Jeg tør sige, det vil være det bedste Værn og Fæste for gamle Norge! (Langvarigt Bifald og Haandklap). Efter vort Tænkesæt som Folk og vor Evne kan dette kun hensigtsmæssig ske ved at ordne al vor Værnekraft
440 paa Grundlag af Militssystemet og kalde Folkets Fædrelandskjærlighed og Æresfølelse til Hjælp. Deri vil Kilden ligge til engang at faa udført den store Gjerning at skaffe os et sandt og kraftigt Nationalværn, et, som opsætter alt, hvad der er dygtigt og kraftigt i Folket i den Alder, hvor det kan kræves, at man skal værne om den fædrene Arne, og som vil forestille Nationen i sin Kraft,
445 beredt paa at fyldestgøre enhver Opgave, som Folkets høieste Interesser maatte stille til det. Jeg tænker, det vil sige meget, mine herrer! Maatte Værket lykkes og lykkes snart!

46 Repræsentanter fremsatte for Stortinget i 1881 et Forslag om Rettergang
450 med Edsvorne i Strafsager. De udtalte ved Fremsættelsen:

«Overbeviste om, at Indførelse af Rettergang med Edsvorne paakræves af Hensynet til Retfærdighedens bedst mulige Haandhævelse, er en naturlig Konsekvens af vore statsborgerlige Institutioner, vil danne et betydningsfuldt
455 Led i vor Samfundsudvikling, og henvisende til, at Edsvorne-Retterne ere blevne de herskende i saa godt som hele den øvrige civiliserede Verden, tillade vi os at fremsætte som Lovforslag følgende i Odelstinget i 1863 fattede Beslutning til Lov angaaende Procesmaaden i Straffesager.»

Jeg optager denne Henstillen til Stortinget og gennem det til Folket som en Programsag. Jeg gør dette med saa meget større Sikkerhed, som Lovarbeidet af 1863 gjentagende er bearbejdet og diskuteret af Kommissioner og Storting og derfor tør betegnes som et Arbejde, der for os er af Værd. Jeg tviler heller ikke
 465 paa, at en ny Bearbejdelse vil forskaffe os en Straffeprocess med Umiddelbarhed, Offentlighed og Deltagelse i Domsgjerningen fra Folkets Side, der svarer til sit Øiemed, og jeg haaber, at man ved en passende Anvendelse af Edsvorne i de vigtigere Sager og af Meddomsmænd i de mindre vigtige Sager vil kunne opnaa en Ordning, hvorved der kan tages behørigt Hensyn til vore Evner og vore
 470 Forhold. Jeg anholder om, at Vælgerne ville støtte denne Sag. Jeg tør sige, at de kunne være overbeviste om, at Samfundet derfor vil blive dem Tak skyldigt.

Jeg kan ikke bede Herrerne følge mig hen over det store Felt for det kommende Storthings Virksomhed; det vilde føre for langt. Men for mig staar det fast, at
 475 man ved ethvert Storthingsvalg bør træffe en taktfuld Begrænsning af de Mærkesager, man opstiller. Derigjennem fremmes sikkerlig Udviklingen bedst. Men det siger sig selv, at Stortinget med Kraft og Omtanke maa virke for Udviklingen og Fremskridtet i det hele. Jeg skal faa Lov til at nævne nogle Sager, der vistnok ogsaa fremstille sig for Vælgernes Betragtning, men jeg vil minde
 480 om, at jeg blot tager enkelte Exempler. Jeg siger da, mine Herrer, Sparsomhed i Statshusholdningen, saavidt Statens Interesser tillade den, Reformer i Kommunallovgivningen og Udvidelse af det kommunale Selvstyre, Fremme af Undervisningsvæsenet og Folkeoplysningen (Bravo! Bravo!), Forholdsregler, sigtende til Udnyttelsen af Landets Hjælpekilder og Ophjælpen af dets
 485 Næringsveie, Ændringer i den Del af Lovgivningen og Administrationen, som berører næsten hver Mands Interesser. Det var let at nævne flere Opgaver, men hvor mange, jeg nævnte, et Vilkaar vilde være fælles for dem alle: en tilfredsstillende og kraftig Løsning af dem vil ikke finde Sted, forinden Folket i Medfør af Forfatningen har taget Ledelsen af Landets Anliggender i sin Haand
 490 og udøver dem gennem lovfæstede Institutioner (Stærkt Bifald). Meningerne kunne være forskellige, men jeg tør med en vis Sikkerhed sige, at det Program, jeg i enkelte Træk har tilladt mig at oprulle for de Herrer, - lykkes det os at sætte det igjennem i en Valgperiode, da har det samlet os til Begivenheder, uden Lige i vor Historie, som vil vise, hvor udviklingskraftigt og dygtigt og fædrelandssindet
 495 dette Folk er.

Jeg har idag af et bevæget Hjerte takket Akershus Vælgere for den Tillid, de have

vist mig. Jeg takker dem nu, fordi de have villet høre mine Ord, og jeg udtaler
det Haab, at Valget i Akershus Amt vil vise, at den Stræben, som nu gennem
det hele Land gjør sig gjældende for en sand, lykkelig og fri Folkeudvikling,
ogsaa maa faa sine djærve Repræsentanter inden Akershus Amt (Langvarige og
begeistrede Bifaldsraab og Haandklap).

Kilde

Lars A. Havstad (red): Johan Sverdrup: Taler holdte i Stortinget 1851-1881. København 1882, s. 761-775.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/selvstyrelse-paa-forfatningens-grund>